

לשוננו לעם

קונטרסים עממיים לענייני לשון
בעריכת ע' איתן ומ' מדין

מחזור ט"ו, קונטרס ד"ה (קמ"ו-קמ"ז) אדר—ניסן תשכ"ד

על המבטא העברי

ב"קול ישראל"

- א. דברים שנאמרו בפגישת צוות "קול ישראל" עם חברי האקדמיה
ללשון העברית
- ב. "אזן מלים תבחן" — א' בנדויד

הוצאת המזכירות של האקדמיה ללשון העברית
ירושלים

דברים שנאמרו בפגישת הצוות הבכיר של „קול ישראל“
עם חברי האקדמיה ללשון העברית ביום ט'ו בטבת תשכ"ד

פרופ' זאב בן-חיים, סגן-נשיא האקדמיה ללשון העברית :
נודמננו כאן, באולם זה שלפעמים נחתכות בו החלטות
גורליות ללשון, לשם בירור ושיחה על עניינים המשותפים
לשני המוסדות, עניינים המעסיקים אותנו תמיד, ולפעמים אף
מציקים לנו מאוד.

זו לא פגישה ראשונה לאנשי שירות השידור עם אנשי
האקדמיה, ושמא מותר לי להביע תקווה, שגם הפעם נימצא
מעודדים זה את זה ומעודדים זה מזה בשאיפתנו להשיג את
המטרה, שלשם קידום השגתה נתכנסנו היום. אמת, נועדנו על
פי יזמת שירות השידור, אבל עליי לומר עוד אמת אחת:
האקדמיה ללשון הגתה את הרעיון לזמן לביתה את אנשי
שירות השידור לשם שיחה על כוס תה, אלא שכרגיל שירות
השידור זריו יותר, והקדים ביזמתו את האקדמיה, שכדרך כל
האקדמיות בעולם משתהית אחר אנשי המעשה.

לפני זמן הוסבה תשומת לבה של האקדמיה לצורת
הלשון המושמעת בשידורים, שאינה מניחה דעת רבים. לא
בכדי הופנתה הדרישה אל האקדמיה, שכן החוק מטיל עליה,
על המוסד העליון ללשון, את האחריות לכוון את מהלך הלשון
במדינה ולדאוג לצורכי הלשון בכל מקום שהם, ובראש
וראשונה במוסדות הרשמיים של המדינה.

דפוס רפאל חיים הכהן בע"מ, ירושלים

שירות השידור והאחראיים על המדורות השונים שלו יש להם תביעות מסוימות מן האקדמיה, ואולי תביעתם הראשונה היא: לשמוע ולדעת, מה בעצם האקדמיה תובעת מהם, ועל שום מה היא תובעת את שהיא תובעת. לדבר זה פגישתנו היום מוקדשת. ירצו לפניכם חבריי באקדמיה: הגב' ד"ר גרבול תרצה על הבחינה הלשונית, ומר שלי על הבחינה הכללית הציבורית של מה שאכנה הלשון ברדיו. אני מניח, שהרצאותיהם יעוררו אתכם לשאול את שאלותיכם, ואולי אף להשיג השגותיכם, ואנו מוכנים לכך. אנו המאזינים אוזנינו קשובות.

ד"ר ישעיהו שפירא, סגן-מנהל שירות השידור:

פגישתנו — מטרתה כפולה. תכליתה הסברה והצהרה כאחת. באנו לשמוע דברי הסברה נוספים בעניין המבטא מפי אנשי האקדמיה, וכן באנו להשמיע דברי הנהלת "קול ישראל" והחלטותיה לקדם את המבטא העברי הנדרש בשידורים. ייתכן שיש מן ההפרזה באמרה "מות וחיים ביד לשון". אבל נראה לי שיותר לומר, כי החיים והמוות של הלשון ודאי הם בידי הלשון. לנו ברור, ש"קול-ישראל" הוא אחד הגורמים החשובים ביותר בטיפוח לשוננו הלאומית ובשמירה על ניקיונה ואופייה.

אולם אין "קול ישראל" יכול להתעלם גם מן הבעיות ומן הקשיים הקשורים בשמירה הקפדנית על ניקיונה של השפה, ואין הוא יכול לנהוג בדרך של "נעשה ונשמע". אם כי תפקידו של "קול ישראל" הוא להשמיע דברים, הרי מחובתו

איני צריך לומר לכם, אנשי שירות השידור, מה עצומה חשיבותו של הכלי המופקד בידכם לתרבות העברית, ומה גדולה השפעתו, השפעת מישרים, על עיצוב הלשון העברית בימינו. שירות השידור, מעצם טבעו ברייתו, עשוי להיות כלי מחזיק ברכה, שאין דומה לו, להחדיר את הלשון הנכונה והיפה לכל שכבות העם. מיליונים של אנשים בארצנו ובחוץ-לארץ אוזנם קשובה לקול העברי היוצא מפיכם, ורבים מכוונים וצריכים הם לכוון את לשונם שלהם על פי הרמה הלשונית הנקוטה בפיכם. אתם אפוא הנכם אמת-מידה לצליל העברי היפה והנכון ולסגנון העברי המתקן.

לאחר בירורים מבירורים שונים באה האקדמיה בדברים עם שירות השידור לפני זמן מה, והיא לא באה בתרעומת או בביקורת סתם, כי לא נעלמו ממנה הקשיים, שאתם נתונים בהם ומתלבטים בהם, אלא באה בהצעה לסייע עמכם להעלות את רמת הלשון בשידורי "קול ישראל". נשאנו ונתננו עם מנהל שירות השידור, מר גבתון, ועם אחרים, האחראיים לענפי השידור השונים, ונועצנו על הדרכים המוליכות לשיפור המצב. ודאי אין המצב חלילה רע כל כך, אך ככל שהמצב יהיה טוב יותר, עדיין יש טוב ממנו, שראוי לשירות השידור לשאוף אליו. הניסיון שנעשה, דומה אני, הניב פרי טוב, כך אני שומע מצדדים שונים, ונותן הוא תקווה לפרי טוב מאוד בעתיד.

ונעים לי לציין, שבכל המשא והמתן עם הנהלת שירות השידור נהנינו לא רק מרצון טוב, אלא יותר מזה, מיחס ער וחס לכל מה שנוגע בענייני הלשון. אבל מבינים אנו, שאנשי

הא' מאיר שלי, האקדמיה ללשון העברית :

המניע לפגישה זו היתה תביעת האקדמיה מקול ישראל להקפיד על הגיית ח' וע' ודגש חזק ושווא נע. לאמתו של דבר, אין ההגייה אלא גזרה אחת קטנה במערכה הגדולה והמקפת על דמותה של הלשון, צלילה, ניגונה וסגנונה, מערכה שעדיין היא לפנינו. אך אין כעניין ההגייה עדות על הרוחות המהלכות בכל אשר ללשון ולתרבות הדיבור בכלל, וראוי שנדבר בה מעט.

מצבה של הלשון בפי העם היושב בארץ הוא בכל רע, והולך ורע מיום ליום. והרי החוט המשולש הזה שהזכרתי — עם, לשון וארץ — הוא כידוע חוט השתי ברקמת עצמאותה של כל אומה. נותק אחד מן השלושה — מסתרסת הרקמה כולה. והנה מה קרה לנו? שבנו להיות עם, שבנו אל הארץ — בנסיים, אבל שבנו. אל הלשון עדיין לא שבנו. בדרך אליה כשל הכוח, נשטפנו, נבללנו, ואם לא נגלה מוצא מאותה בבל שירדה אלינו, הריהי מאיימת על לשוננו בהתנוונות גמורה. בתחילת הדרך זכתה גם הלשון לנס. קמה לה חבורה קטנה של מורים ובלשנים עשויים מאותו חומר, שממנו קורצו כובשי העבודה וההתיישבות — אנשי חזון ואמונה ומסירות נפש. הם עשו את העברית לשון דיבור, אך זו לא הייתה להם רק מכשיר מיכאני לתקשורת בין יהודים. זו הייתה שיבה אל לשון, אל לשון מסוימת מאוד, אותה לשון שנוצרה בארץ זו ושבה קיפל עם זה את יצירתו הרוחנית — תורתו ותפילותיו, שירתו והגיוניו. הם בחרו במבטא המזרחי, לא משום שבני המזרח היו אותה שעה רוב היישוב, אלא

גם לשמוע ולהטות אוזן לתגובתו של המאזין. עליו לשמור על קשר חי בינו לבין החברה הישראלית המגוונת, להבין גם לתהליכים ולבעיות של קליטת העלייה והסתגלותה. יצירת פער גדול מדיי בין המשמיע והשומע לא תקדם את העניין. המדובר הוא, כמובן, לא בהתנכרות לחוקי הלשון והמבטא, אלא בדרך של הגשמתם הלכה למעשה. נדמה, כי עלינו להיות חלוץ ההולך עם המחנה, אם כי לכאורה נראית ההגדרה פרוקסלית.

אין גישתנו זו מצביעה, כאמור, שאין "קול ישראל" מבין את גודל האחריות המוטלת עליו כמדריך ומכוון גם בענייני המבטא. נהפוך הוא — פגישתנו זו נובעת דווקא מתוך האיישקט והחרדה שאנו חשים בהערכתנו את ההתפתחות השלילית והדהרת בשימוש במבטא הלא-נכון בפי רבים וגם טובים, לא בעדות האשכנזים בלבד, כי אם גם בפי אנשים מעדות המזרח. מתוך אחריות זו החלטנו לתבוע מקריינינו ומן הדוברים בשמנו, כי ישתמשו בהופעתם לפני המיקרופון במבטא הנדרש כפי שהגדרנוהו (הקפדה על ההגאים ה, ע, השווא הנע והדגש החזק). קרייני החדשות יקדימו את האחרים, ייתוספו עליהם המורים והמדברים אל הנוער ואל הילדים, ויבואו אחריהם בהדרגה ומתוך הכנה הקריינים בתחומים אחרים של השידורים.

אנו מקווים, כי פגישתנו, פגישת אנשי "קול-ישראל" האחראים לשידורים, עם חברי האקדמיה תהווה הקדמה חשובה לפעולתנו.

משום שמבטא זה נתן טעם לכל עשרים ושתיים האותיות של הא"ב העברי והצדיק את קיומן. לא היה להם ספק, שזוהי העברית הנכונה. הנה היא, וצריך לשוב אליה. יש קשיים פונטיים? — צריך להתגבר עליהם. וכי מה עושים חבריהם, שהלכו לאמריקה? ומה היו הם עצמם עושים, אילו טלטלם הגורל לבירות או לאלכסנדריה? והם, אנשים אשכנזים מבוגרים, אימנו גרונם לבטא עברית נכונה לכל פרטיה ודקדוקיה — היו גם שהבחינו בין ו' לבי"ת. ואנחנו, הדור הצעיר, קיבלנו מבטא זה מפיהם באהבה, ואפילו בהתלהבות, משום שהיה בזה גם ביטוי מובהק של התחדשות, של מהפכה — „לא כמו שם“, הכול חדש. לא כולם קיימו את כל מצוות המבטא, והמקיימים — לא תמיד כהלכתו קיימו. אבל — וזה עיקר גדול — זו הייתה רמת הלשון הנכספת, המכובדת, „הטון היפה“.

אלא שבמהרה באו גלי העליות, ותכפו המאבקים על הקיום — הכלכלי, הפיסי והלאומי — בצל שלטון זר, בלי כלים ממלכתיים של ממש. לא עמד הכוח להמשיך, להשליט את המבטא הזה בשלמותו על בית הספר, וממילא על הבית ועל הרחוב. קליפתו שמרנו, ותוכו זנחנו. שמרנו את הגיית הקמץ והחולם, דבר של מה בכך, וזנחנו מה שהוא יסוד ועיקר בלשון — את הגיית ח' וע' — שאיננו עניין פונטי בלבד, אלא רב-תוצאות בווקליזציה, בניקוד, של אותיות אלה עצמן ושל שכנותיהן. זנחנו את הגיית ט' וק' ודגש חזק ושווא נע. גלי העליות הנוספות הביאו לנו תרומות לשוניות משלהן, הכול לפי ארץ המוצא, הגיות שונות של למ"ד, רי"ש, סמ"ך,

קוצר-לשון לבטא ח"א — אלה באל"ף ואלה בחי"ת. ואל הערבוביה הפונית הזאת נצטרפו שגיאות דקדוק וניקוד, שימושי לשון מתורגמים ותחבירים שאולים משבעים לשון זרות ושונות. נזדייפו הצלילים, נפרצו הגדרות. ניטל מן הלשון חנה הטבעי. אין לה בעצם שום חן, שום אופי. עוד מעט ולא יישאר ממנה אלא צל צלה, ואף הוא סופו להיעלם, ובהכרח. לדוגמה: אם אין הבחנה של ח', ע', ט', ק', הרי ארבע

אותיות אלה הן עומס כבד מאוד על הלומד ועל הילד — עניין לשינון מיכאני של כתיב, ללא טעם וסיבה. אין ספק, שסופן של אותיות אלה להימחק מן הא"ב, כדרך שנוהגים במקרה כזה במדינות מהפכניות בימינו. האנחנו נפגרו? ואם יימחקו — יציצו אלינו חידות פלאים מכל פסוק. מה זאת, למשל, המלה „פָּרָא“? — קרא, קרע או כרע? ומה זה „את“? — עט, עת או את? וכיוצא באלה. ואם במקום קלחת יהא כתוב „פִּלְכַת“ — מדוע לא ננקד אותה „פִּלְכַת“, על דרך „שִׁלְכַת“? ואם במקום בורחת יכתבו „בוֹרְכַת“, מה טעם שלא נקרא „בוֹרְכַת“? אם הכול כ', יהא הכול או סגול או פתח, וגמרנו! וכן יהיה.

ודאי, גם זאת תהיה שפה. אך מי יגיד עוד, שזוהי השפה העברית?

האם הכרח הוא שנגיע למצב זה? האמנם למעלה הוא מכוחו של איש עברי בימינו לסגל לעצמו את המבטא הנכון, המבחין? כל ניסיונו ומראה עינינו בהוויי הדור הזה סותר טענה זו. עדים על כך כל הסנופים, המתגדרים בדיבורם האנגלי או הצרפתי; עדים בחורינו המשתלמים, או מתכוננים

להשתלמות, באמריקה או באנגליה או בצרפת. והאם בתוך "קול ישראל" לא התחילו קרייניות לקרוא שמות אנגליים וצרפתיים על דרך ההיגוי הלוועזי המקורי הצרוף, עד שהעלו עליהן את לעגו של נתן אלתרמן בשני פזמונים שב"טור השביעי" בשם "והרי החדשות" ו"חיקוי ההיגוי"? הנה כמה פסוקים מהם: "מה טוב שישאל כמו קולו / שם צרפתי הוגה כזיגולו / ושם אנגלי משמיע הוא כדנדי"; "רי"ש כה גרגורית ונו"ן כה מאונפפת — ללמוד צריך אפילו ז'ן לואי פֶרו"; "אדם צרפתי את בגדו היה ממשכן, לו אומן / לבטא כמותנו ז'וחו' בידו וחופח שומן": "הנשיא צ'ומן סילק את גנראל מקחתה"; "וזאת מודיעים מניו-יורק".

האם לבטא ח"ת או ט"ת או קו"ף ואפילו עי"ן גרונית — קשה יותר מרי"ש צרפתי או מ-th אנגלית וכדומה? והרי אנחנו כה מוסיקליים — האומנם קשה לנו כל כך להיפרד מן הֶכֶּרֶץ הישראלית המבחילה, שרק אוננים חירשות לא תחרדנה לשמעה?

אל נא נרמה את עצמנו. לפנינו כאן, לצערנו ולחרפתנו, אחד הגילויים הקשים ביותר של תסביך ההודללות שלנו, הזלזול בכל אשר לנו, וההתבטלות בפני אחרים עד כדי חקיינות. היא התולעת הארורה, שאכלה את נפשנו בגלויות, ועדיין היא שוכנת בנו. לפנינו אחד הגילויים של תאוות ההתפרקות והערגה לחיים קלים, בכל מחיר. מכאן המאמץ הנפשי והפיסי שלא לנפול מן הזרים בשמירה על כבודה של ל ש ו נ ם , והיעדר כל רצון לטרוח בקפידה כלשהי על כבודה של ל ש ו נ ו .

הגיעו הדברים לידי כך, שהמבטא הנכון, המזרחי, הפך לסממן סאטירי, לאמצעי היתול, שבו מתבלים על הבימות ובשידורים את הדמויות "הנחותות" והמצחיקות של בני המזרח. ועד כדי כך, שאם זכינו, עם קום המדינה, לנחשולי עלייה של עדות המזרח, שמבטא זה הוא להם ט ב ע , וכבר הם רוב ביישוב, באים בחורינו — בני בלי תרבות דיבור כלשהי — ועוקרים מבטא זה מפי ילדיהם של עולים אלה בבתי הספר ובמשרדים ובסדנאות, והם, מתוך תסביך של נחיתות ושל חולשה רוחנית, מקבלים את דין ה"אינטלגנטים" שלנו ובזים לעצמם, ומעלימים את מקורם ואת זהותם על ידי טשטוש מבטאם. כך מתגשם אצלנו מיווג הגלויות! הצליל העברי הנכון נעשה לשמצה, והבליל המכוער והמוסמס של הדיבור הישראלי שבפי הבנים עולה לתפארת. אכן, רק שטן האומה, הוא בלבד, יכול היה לערוך לה חיזיון טראגי-קומי שכזה. מה אנו מבקשים?

אנו מבקשים לשוב אל תחילת הדרך ולהמשיך עד המטרה. ידענו, שיבה זו אינה נקנית באמירה ובהחלטות בלבד. יגיעה קשה ומרובה היא צריכה, זמן ומסירות. לא בבת אחת ולא בכול נזכה להתגשמות. ידענו, לא בידנו בלבד הדבר לעשותו, לא בלי השותפות הנאמנה של מחנה המורים והמחנכים בכל מוסדות החינוך והתרבות. והעיקר — יש לשנות את האווירה האופפת אותנו בשדה הלשון, שהיא של אדישות ובורות מזה, ושל חבלה ניהיליסטית מזה, המבקשת להטביענו בנחשולים של ביטול ושל בוז.

איננו יודעים, במה תסתיים מערכה זו בין מגני העברית

המסורה ובין הפורשים ממנה, בזדון או בשגגה, לתיאבון או להכעיס. אלא שהמתגונן אינו שואל לתוצאות. אין לו בררה. יש להגן.

אבל לשם כך, וקודם לכול, חייבת מדינת ישראל חובה קדושה לעצמה ולעם בגולה, לקיים בתוכה לפחות פינה אחת, השומרת על העברית ההיסטורית, שלא תישכח מלב האומה מתוך חולשת הדעת.

היש ספק, שהבימה הממלכתית, ששמה עד היום "קול ישראל", — מחר, לצערי, רק "שירות השידור" — היא שצריכה להיות פינה זו? היש ספק, אם קולה מצווה להיות קול ישראל מקורי, טהור וצלול, מופת ללומד ולמאזין בכל מקום שהוא?

לא נתנבא, אבל אנו מאמינים שהעם, אף על פי שיתמהמה — שוב ישוב אל לשונו שיבה שלמה. אף נראים לנו באופק תנאים אויביקטיביים מסייעים לכך. איננו בודדים, אף לא אחרונים על החומה. אתנו מחצית היישוב, שמבטא זה חי בפיו, ועדיין לא נתבולל כולו. עוד עתידים להתנער בו כוחות רדומים, אשר ירימוהו מן השפל, עוד עתידים לקום מתוכו אנשים משכילים, שיהיו גאים על היותם במשך דורות שומרים את משמרת העברית הנכונה. גם חשבונו של הנוער האשכנזי עדיין לא נחתם. עוד אנו מצפים לשלום-אמת עם שכנינו מסיבי. ועם כל הלך הרוח האירופאיסטי שלנו — שבוודאי לא יפסח גם עליהם — יהיו בינינו קשרים חיים, ואולי גם הדוקים ביותר, ולא מעטים מבחורינו הטובים ילמדו וידעו לדבר ערבית טובה ונכונה. ואז יעמוד להם הכוח לבטא ח'

וע' וט' וק' גם בעברית, ואפילו דגש חזק, ועשרים ושתיים אותיות שלנו יקומו לתחייה כולן. אל נתייאש בטרם זמן. עובדי קול ישראל, תנו ידכם ולבכם למערכה זו על לשון עברית צרופה, נאמנה למקורה, לטבעה ולמסורתה. עשו זאת — ולו רק למען מיליונים יהודים, שעדיין היא יקרה להם.

ד"ר אירינה גרבל, האקדמיה ללשון העברית :

תיתי לכון, שנעניתם להזמנתנו לשתף פעולה עמנו בעיצוב דמותו של המבטא העברי. שהרי המצב בארצנו, על ריבוי המבטאים שבו, נעשה קשה ללא נשוא, והגיע הזמן לקבוע מבטא אחיד ללשונו שקמה לתחייה — מבטא ממלכתי שישימש דוגמה לכל דובריה.

לעתים קרובות שומעים אנו את הטענה, שהרדיו, כאמצעי ראשון במעלה להפצת הלשון, צריך להיות בחינת "החלוץ ההולך יחד עם המחנה" — בהדגשת ההליכה יחד עם המחנה; לשון אחרת — שאינו צריך לפרוש מן הציבור, אלא להטות אחרי רבים. אף אם נתעלם לרגע מן האיסור שהתורה אוסרת להיות "אחרי רבים... לרעות", מיד נשאלת השאלה, מה היה קורה, אילו אמנם היו מחיי הלשון העברית בדורותיהם הולכים אחרי הרבים, שאותה לשון לא הייתה שגורה בפייהם, ואף התנגדו בפירוש להחייאתה כלשון מדוברת? אלא אמור מעתה, שלעולם אין הלשון נקבעת עפ"י "רבים", אלא עפ"י יחידים דווקא.

בזמן האחרון אנו נוהגים לגנות את הגישה ה"נורמטיבית" בענייני לשון. אתמהא! הרי הלשון לפי עצם

הגדרתה כאמצעי-תקשורת ראשוני בחברה, המשמש להבעת כל הגותה וכל חייה כחברה — נתונה היא ל„נורמות“, כלומר לכללים ותקנים קבועים, שאם לא כן, תחדל לשמש גורם מאחד לאותה חברה (והשווה דברי אחד העם במאמרו „חיקוי והתבוללות“).

אלא שכאן נשמעת מפי רבים טענה נוספת: ניחא, אנו נוטים להסכים, שדרושה לנו שפה אחת ו„דברים אחדים“ (כלומר דיבור אחד) — אבל מי אומר, שהמבטא הקדום, השמי, הוא הנכון דווקא? התשובה על טענה זו היא, שכל מערכת הלשון העברית, כפי שהיא נלמדת עד היום בבתי-ספר ובאולפנים למיניהם, מבוססת על אותו המבטא ה„קדום“. המדובר כאן הן במשמעותן של הצורות הדקדוקיות, הן במשמעותם של היסודות המילוניים.

הרשוני-נא להביא לפניכם כמה דוגמות, שיש בהן כדי לנמק את תביעתה של האקדמיה ללשון העברית להקפדה על כמה יסודות הגאיים — הגרוניים (א, ה, ח, ע), הדגש החזק (הכפלת העיצורים) ואף השווא הנע.

נתבונן תחילה בגרוניים: הכול יודו, שיש הבדל מהותי בין מלים כגון אֵד—הֵד—עֵד, אֹבד—עֹבד, שֹוכר—טוּחַר, נוֹכַל—נוֹחַל וכיו"ב.

הוא הדין בהבדל שבין עיצור שאינו מוכפל ועיצור מוכפל, כגון מילה—מִלָּה, גִּמְלָה—גִּמְלָה, נִצְלו (באש) — נִצְלו (מלשון הַצְּלָה), גֹּאזְלָה (שנגאלה) — גֹּאזְלָה וכיו"ב. הבדלים כאלה יש להם ערך מבחין בלשון. לעומתם ההבדלים בין עיצורים דגושים דגש קל לעיצורים

רפויים אינם תופסים מבחינת משמעותן של צורות הלשון, ומשום כך אין אנו דורשים משום אדם, שיחזיר את ג, ת, ד, הרפויות לקדמותם, שהרי אין הללו אלא ביצועים פוניטיים של ג, ת, ד, הבאים לאחר תנועה או שווא שמקורו בתנועה, והגייתן דגושה במקום ת רפוייה במלה כגון בַּיִת אין בה כדי לשנות את משמעותה של אותה מלה.

לא אגלה לכם סודות מן החדר, אם אומר, שבדיוני האקדמיה נוהגים לפסול כמה וכמה הצעות למונחים חדשים, משום שהן כוללות מלים שהן כבר עמוסות משמעות אחרת או משמעויות אחרות. כלומר, אנו משתדלים להימנע ככל האפשר מן הריבוי ב„מלים משותפות“ (הומונימים). ואם כן הדבר, כיצד נוכל לסבול הומונימיות כזאת, הבאה בגלל החלפת הגיים שונים זה מזה במבטא המרושל. הנה שמענו לא מכבר הודעה על תכנית חדשה ב„קול ישראל“ וזה לשונה: „התכנית תיקרא חקה רגע (חקה בקו"ף)“. הייתכן שנוסיף כל פעם בדיבור פה, כיצד יש לכתוב את ההגה, שאין אנו הוגים אותו (הנוער העובד בעי"ן, „הארה באל"ף“, „מלחים בחי"ת וכיו"ב). למה הדבר דומה? לאדם, שצריך היה לנסוע יחד עם כל מכתב שהיה שולח, גֹּזְרָה, שמא לא ידע המקבל לקרוא את כתב ידו!

שונה המצב לגבי שווא. מטבעו אין השווא יחידת-הגייה בעלת ערך מבחין, אלא רק תנועת עזר, תנועה חוצצת בין צורות עיצורים. ואף על פי כן ראינו לדרוש מעצמנו, שנקפיד בבצועו — בראש ובראשונה מטעמי בהירות הלשון. אם אנו הוגים צורות עיצורים — בעיקר בראש תיבה,

ובייחוד, כשהעיצור הראשון נמנה עם בגדכפ"ת, ק, ט, כגון במלים "פתיחה", "תצוגה", "תשומת לב", וכיו"ב — ללא תנועה חטופה חוצצת ביניהם, נמצא העיצור הראשון מובלע בשני ואינו נשמע. בימים האחרונים נודמנתי לשמוע ברדיו "צומת לב" (במקום "תשומת לב"; אף שגיאיה בתנועה יש כאן). והרי הדובר ברדיו צריך שישאף לדיבור בהיר וברור ככל האפשר.

ברור, שאותן הדרישות שהזכרנו — לא די בהן, והיכן ק' וט', והיכן ההבדלים שבין התנועות, ובעיקר — היכן עניין ההטעמה הנכונה של ההברות במלים ושל המלים בפסוקים? עוד רבה הדרך, אבל — תפסת מרובה לא תפסת. ולוואי שיתמלאו דרישותינו הראשונות.

ועוד טענה אנו שומעים לפעמים — הפעם לא בצורת שאלה, אלא בצורת חשש: שמא עשויה החזרה למבטא השמי לקרב אותו ל"מזרחיות" יתרה ולהרחיק אותנו מן התרבות האירופית. אענה על חלקי הטענה הזאת אחרון ראשון וראשון אחרון: באיזה מבטא (זר) קשורה ה"תרבות האירופית": באנגלי, או בצרפתי, או בהולנדי, או באיטלקי או... ועוד ועוד — שכולם שונים ומשונים זה מזה? זאת ועוד: האם יש למצוא בשום מבטא "אירופי" (פרט להולנדי) את החרחור הווילוני (כֹּ כֹּ), שהוא סימן מובהק לדיבורם של "הצברים"? ומה בכלל עניין מבטא אצל תרבות, אלא אם כן נאמר, שמבטא מרושל מעיד על חוסר תרבות. — ואשר לפחד מן ה"מזרחיות" — מה נעשה, ולשונונו היא שמית; ואם מפני שמיות אנו בורחים, יש לבער מלשונונו גם את דפוסייה האופייניים, כגון

המשקלים ובנייני הפועל, ואף את דרכי התחביר והביטויים המיוחדים לה — ואין צריך לומר כל היסודות המילוניים.

הא' בנימין צביאלי, שירות השידור:

ד"ר גרבל הדגישה את הצד "התועלת" הפונית שבהגייה נכונה, ודבריה טובים ונכוחים. היעדר הבחנה בהגיית העי"ן והאל"ף, הכ"ף הרפה והחי"ת גורם לטשטוש המשמעות ולאיי-הבנת הדברים הנאמרים ברדיו.

אך יש גם צד אחר לעניין, והוא הצד האסתטי הפוניטי, ההגייה הגרונית לשמה, ללא "תועלת" צדדית. לשונונו, שהיא לשון שמית, הושמה בכלי הגייה אירופאיים שלא בטובתה. כלי הגייה אלה עוצבו ע"י הלשונות האירופיות חסרות הגרוניות, ובהתאם לכלל, שהאדם הולך בדרך הקלה, ויתרו דוברי העברית מאירופה על הגיים רבים של הלשון העברית, השמית (לרבות מורים ללשון באוניברסיטה). מכאן היעדר אופי צלילי כלשהו ללשון העברית החדשה שמבחינת הגייתה, בדומה לבחינות אחרות (כגון תחביר, אוצר מלים, ניבים), חיברה בתוכה את כל מגבלות ההגייה של לשונות אירופה כולן.

יתר על כן, מתוך שבקונסטלאציה "יישובית" מסוימת הוחלט על ה"הברה הספרדית", נשתרשו חסרונותיה של זו, מבלי שנתקבלו יתרונותיה. נמצאנו קירחים מכאן וקירחים מכאן. לא רק שאין מבחינים בין קמץ לפתח, בין צירי לסגול, אלא שאין מבחינים גם בין שווא נע לשווא נח, בין כף דגושה

לקוף, בין עי"ן לאל"ף, בין ח"ת לכ"ף רפה, ואין צריך לומר שאין מבחינים בין ו"ו לבי"ת. לו רצינו להיות עקיבים, היינו צריכים, לפי דעתי, לשאוף להנהגת ההגייה התימנית, הנראית כמושלמת מבחינת ההבחנה בין העיצורים השונים והתנועות השונות גם יחד, והנראית לי, משום כך, כמקורית ביותר (אף שהעניין אינו פשוט כל כך, והוא נושא למחקר מקיף). הרצון לתקן שניים—שלושה הגיים מעיד על היעדר מטרה פוניטית מסוימת שאליה נשאף, היעדר "אידיאל" פוניטי בלשון. היעדר אידיאל כזה עלול לקפח את התועלת שבהקפדה על הגיית החי"ת והכ"ף, האל"ף והעי"ן דווקא.

למרבה הצער הטשטוש הפוניטי אינו נעוץ בחוסר יכולת אורגנית בלבד, שהרי גם יוצאי ארצות המזרח "משתחררים" עד מהרה מן החי"ת והעי"ן הטבעיות שלהם, וזאת מתוך יצר ההידמות לתרבות האירופית ה"עדיפה". הבעיה אינה אפוא לשונית, פוניטית בלבד, ואי אפשר לנתקה מן המציאות התרבותית הכללית.

היוצא מדבריי, כי יש, ראשית כול, להסביר השכם והסבר את היתרונות שבהגייתה הנאה של הלשון (תרבות הדיבור בכלל), בדקדוק אותיותיה ותנועותיה. דקדוקים אלה, מלבד שהם מועילים להבנה טובה של הלשון העברית, הרי הם שומרים על יופייה ומקוריותה. הסברה זאת צריכה להיעשות לא רק ברדיו, אלא גם בבתי-הספר ובתנועות הנוער, והיוזמת צריכה להיות האקדמיה ללשון העברית. דקדוקי הגייה אלה ניתנים ללימוד ושינון, כשם שכל דבר ניתן ללימוד מנוער. והראיה הגב' ד"ר גרבל עצמה שהיא,

נדמה לי, אינה ילידת המזרח, ובכל זאת הלשון שבפיה היא "מזרחית" טהורה.

ומכאן המסקנה ללשון שבפי קרייני הרדיו. לא חוסר יכולת יש כאן, אלא חוסר ידיעה של יסודות הדקדוק העברי וחוסר רצון להתאמץ קמעא וללמוד. כשם שאין לשער קריין בפי-בייסי בלי ידיעת עיקרי הלשון האנגלית, כך אין להעלות על הדעת קריין ב"קול ישראל", אפילו קולו ערב, אם לא עבר מבחן בדקדוק העברי על כל ענפיו.

הגב' דינה גורן, שירת השידור :

נדמה לי, שלא יועילו חכמים ותקנותיהם, והלשון, בייחוד זו המדוברת, תתפתח בדרכיה הטבעיות, וזאת מתוך סיבות שלא כולן לשוניות מעיקרון. כך הוא המצב בכל השפות, אך אצלנו הוא מסתבך משום העובדה, שבמשך שנים רבות מאוד קפאה הלשון, ולא חלו בה שינויים כלל. עתה, בכורח הנסיבות וההתפתחויות, יש לעשות קפיצת הדרך ולהשיג מה שהוחמץ. נכון, שאגב כך נעשים דברים אשר לא ייעשו, ונוצרים סילופים אשר אין להם כל הצדקה, אך לדעתי לא ניתן להילחם בתופעות אלה מתוך גישה מאובנת של נאמנות קיצונית לנורמות לשוניות שעבר זמנן, אלא יש לחקור ולדרוש, כיצד הייתה הלשון מתפתחת, אילו התפתחה ברציפות כל השנים, ולהתיר ואף לעודד שינויים בכיוון זה.

ובאמת הרי ידוע, שעוד בחיי הלשון היו רבים, שלא הגו את הגרוניות, והיו אף פסולים מלהיות שליחי ציבור.

(פרופ' בן-חיים: היא הנותנת).

העובדה שבמשך מאות רבות עמדה הלשון העברית מחוץ לתחום השפעתם של תהליכים היסטוריים-לינגוויסטיים כאלה, שעברו על לשונות אחרות, איננה צריכה להביא לידי כך, שהמחשבה הבלשנית תכפור בעצם מציאותם של תהליכים כאלה, ותקדש מלחמה עליהם ועל מלים ומטבעות לשון, ואולי אף צורות ביטוי והגייה, שנוצרו כתוצאה מפעולתם.

הא' יוסף קריב, שירות השידור:

אינני מוצא טעם ותועלת בוויכוח, אם החלטת האקדמיה היא נכונה או איננה נכונה. כי א': יש להניח, שאם בני סמכא כאנשי האקדמיה שקלו וטרו בדבר ובאו להחלטתם — מה יכולים להוסיף מתווכחים, שאינם בני הכי? ב': לפי החוק החלטת האקדמיה בענייני לשון (לאחר פרסומה ב"רשומות") דינה כדין כל חוק מחייב במדינה. מה טעם אפוא לבוא לאחר ההחלטה ולהתווכח עליה?

אילו התקיימה ישיבתנו זו קודם לקבלת ההחלטה, ואילו נתבקשנו אז לחוות דעה על השאלה לגופה, ייתכן שהייתי טוען אילו טענות כאיש מן הציבור. אולם עכשיו אסתפק רק בסיפור מעשה, שלדעתי יש בו משמעות לזיכוח על המבטא.

בקורס אחד באוניברסיטת קולומביה שבניו-יורק נודמנתי לשיחה עם אחד המרצים. קבלתי לפניו על שבשהותי באמריקה נוכחתי, שלא זו בלבד שאינני יודע את האנגלית

שלא למדתי, אלא אינני יודע אף את האנגלית שלמדתי, כי רבים מכללי הדקדוק שלימדוני מורי כחוק בל-יעבור — המציאות הניו-יורקית מפריכה אותם. חייך איש שיחי, והוא לא-יהודי, ושאל: האם אתה יודע מה זה "גירל-שמירל", או "קנסר-שמנסר אפי גזונט"? אלה הם ביטויים שגורים בשפת הדיבור הניו-יורקית, לקוחים מיידיש. באנגליה סבורים, שאנשים חייבים לדבר בנוסח שקספיר; בישראל — כפי שכתוב בבייבל. אצלנו, בניו-יורק, חושבים, שכל מה שהאדם שברחוב מדבר נכון הוא, ואם כל אדם שלישי בניו-יורק — הוא או הסבא שלו דיברו יידיש, והם מערבבים בדיבורם מלים וביטויים מן המורגל בפייהם, והציבור מקבל זאת (ברדיו — מזמן, עכשיו גם בעיתונות, ובעתיד בוודאי גם בספרות) — זאת השפה הנכונה, ותפקיד הפרופסורים הוא רק להכניס את המלים והביטויים של האדם ברחוב לתוך המגרות הנכונות.

ייתכן שאיש-שיחי הפריז, ואפשר לומר: במה דברים אמורים? — בארץ שיישובה מגובש ובעל מסורת לשונית, אך בישראל — שאני, אולם, כאמור, אינני רואה טעם בזיכוח לגוף השאלה. תפקידנו הערב הוא לדון בביצוע החלטת האקדמיה. לא אדבר על "קול-ישראל" בכלל. אגביל את עצמי רק לתחום שאני עוסק בו — התכנית "עברית לעם". מותר לומר, כי שטח זה הוא מן החשובים בסוגיה שלנו, כי המאזינים לו הם עולים חדשים, הרוכשים באמצעותו את ראשית דעת השפה.

נראה לי, כי בדברנו על ביצוע עלינו לחלק את הכול

לקטעים ולמיין את כל המבצעים לסוגים שונים, ובהתאם לחלוקה זו לקבוע את הדרוש והאפשרי בכל שלב ושלב.

את "עברית לעם" אפשר לחלק לשלושה חלקים: חדשות, תכניות (בעיקר "חיות"), שיעורי השפה. המבצעים, לפי סדר זה, הם: קריינים מקצועיים, אנשים "מן הציבור", מורים. אתחיל בתכניות. הנקודה המרכזית בחלק זה היא, שאנו שואפים לאוטנטיות של קולות, של מדברים. בחלק זה אנו מתלבטים הרבה לא רק בשאלת המבטא, אלא בדבר שהוא יסודי יותר: דיבור עברי תקין, או גמגום שופע שגיאות דקדוק אלמנטריות? ועליי הודות, אף על פי שאנו משווים תמיד לנגד עינינו, שהמאזינים לתכנית זו הם עולים חדשים, שכל שגיאה המשודרת אליהם עלולה להקבע באוצרם הלשוני לכל חייהם — בחינת החיים והמוות העבריים שלהם ביד לשון השידור שלנו — אף על פי כן השאיפה לאוטנטיות של המשדר ידה על העליונה על פי רוב. ואם בכללי דקדוק יסודיים כך, בהגיית הגרונות לא כל שכן. בקטע זה עלינו לדעת, לומר: "לא עלינו המלאכה". ניוהר ונימנע ככל האפשר מהבאת קולות משובשים, אולם בעיקרו של דבר זהו תפקידו של המורה, של בית-הספר. כל עוד העם דובר כך — מה כי תלינו עלינו?

ומכאן לקטע של שיעורי השפה. יש לנו היום בשידורים לעולים קורסים ללימוד השפה, מהם שלושה בתחום "העברית לעם". כאן השאלה כפולה, גם מבחינת המורה וגם מבחינת התלמיד. מורינו הם מן המעולים שבמורי הלשון למבוגרים. כולם בעלי ותק רב בהנחת הלשון, מנהלי אולפנים, מחברי

ספרים. מה אפשר לדרוש עוד? והנה דוגמה, שאין לראותה כלל כאישית: את השיעור למתקדמים מגישה מורה מצוינת בידיעתה, בגישתה, בשיטתיותה. אולם מבטאה — אנו מופגזים בלי הרף בביקורת עליו, וזה לא רק מצד קנאי ההגייה, אלא גם מצד יודעי לשון מן השורה. ובכן, מה לעשות? לתת את המורה המשובח, גם אם איננו מבטא את הגרונות, או להעמיד את הגרונות כתנאי עיקרי?

שאלה זו קשה יותר מאשר היא נראית. לכאורה אין ניגוד בין מורה טוב לבעל מבטא נכון. אולם במציאות קשה למצוא את כל המעלות באיש אחד. מר שלי הזכיר את חלוצי הלשון, שראו את ההגייה הגרונת כזהה להחייאת הלשון בכללה. בימי לימודי בסמינר למורים זכיתי לצקת מים על ידיהם של אחדים מהם: ילין, אפשטיין, זוטא. זוכר אני את הגייתם ואת שאיפתם ומאמציהם להקנות הגייה זו לתלמידיהם. ואף על פי כן אותם מאות המורים, שלמדו תורה ישר מפי חלוצי הלשון הללו, כמה מהם מקפידים על הגייה גרונת? ואני עצמי?

אמנם, ברירת המורים, שלא כבעניין משתתפים בתכניות, היא בידנו. אך למעשה אין להפריז בתקוות, שהמצב ביחס למורים יוכל להיות שונה הרבה.

העצה היא אפוא: יערכו המורים את השיעורים, אך יגישום קריינים, בעלי הגייה טובה. זה אפשרי, אולם עד כה נמנענו מכך מחשש של מלאכותיות יתרה, חוסר גמישות ושכנוע בקולו של המלמד.

בשיעורים אלה אנו משתפים, נוסף על המורה, גם

מר משה חובב, שירות השידור :

אחד מחפקידיו העיקריים של "קול-ישראל" במציאות הלשונית בארץ הוא הקנית הלשון העברית, בסגנונה ובמבטאה הטובים. על קיום מבטא כהלכתו — שבו אנו דנים עכשיו — חייב שירות השידור להקפיד במיוחד, בהיות קול-ישראל "קול" נשמע תדיר בכל בית בישראל. כל מאזין מושפע — אף בלא יודעין — מאופן הדיבור ברדיו, לומד ממנו, ומקבל אותו כהלכה פסוקה.

יש לקיים אפוא את המבטא הנדרש בכל השידורים העבריים. הוצע לשמר את המבטא הנדרש בחדשות, או לקיימו בחדשות ובקריאות בתנ"ך. אני מתנגד לכך בכל תוקף. אין שירות שידור בשום לשון, שמשדר בשפה רשמית במבטאים שונים (ומדובר שם בדיאלקטים, ולא בשיבושי מבטא, כמצוי אצלנו).

נשמעה טענה, שרוב הציבור אינו מבטא ואינו יכול לבטא עברית כנדרש. ולא היא. אין המציאות כזו. יותר מחצי תושבי ישראל הם יוצאי ארצות המזרח, ויש ביכולתם (ורובם עדיין מדברים כך) לבטא עברית כהלכה.

אנו, כשירות שידור, זקוקים למרות בעניין זה. אני מבקש מן האקדמיה ללשון העברית, שתורה בתוקף סמכותה לשדרי "קול-ישראל" לנקוט את המבטא הנדרש בקריאתם ברדיו. ברור לי, שאפשר — ואני סבור, שיש הכרח — להביא את הציבור הקטן של המדברים ברדיו לתיקון לשונם.

תלמיד או תלמידה. עד כה הקפדנו, שתלמידה זו תהיה תלמידה ממש, כלומר עולה חדשה, הלומדת לראשונה את הנלמד בשיעור. וכל זה מתוך כוונה לאפשר למאזין את ההזדהות עם התלמיד, ששגיאותיו, חוסר ידיעותיו ומבטאו הם גם שלו. הזדהות זאת רצויה בעיני כולנו, מבחינה פדגוגית, העוסקים בצורה זו או אחרת בשיעורים השונים. המוצא הנראה לנו מניגודים אלה הוא: לא לוותר על עקרון ההזדהות בקורס למתחילים, ולהעדיף הגייה משופרת בקורסים למתקדמים.

ולבסוף — לחדשות. יש אומרים, שמריבוי ההאזנה לחדשות שטח זה עולה אף על השיעורים מבחינת הקנית הלשון. למזלנו כל הקטע הזה הוא בידנו, גם בכל הנוגע לקריינות שבידי קריינים מקצועיים. אולם דומה, שגם בדרישות מאת הקריינים, ואפילו מאת אלה שיתקבלו בעתיד על יסוד מכרזים ותנאים שלנו, יש לתפוס את האפשרי כיום. אם אנסה להגדיר את האפשרי הזה כחובת הגייה גרונית של חו"ע והשמעת השווא הנעשבראש המלה — אינני מעז לומר, שזה מקסימום, ואינני מרשה לעצמי לחשוב זאת ברגע זה רק למינימום. מכל מקום נראה לי, שהכפלת הדגוש והגיית השווא הנעשבראמצע המלה יכולים להיות היום בבחינת משאלה, שכל המרבה הרי זה משובה, אך לא תנאי לקריינות מקצועית. דרושות לכך ידיעות בדקדוק, ואולי גם מיומנות מיוחדת, ודומה, שיהיה בכך מתפיסת המרובה, שלא נוכל לעמוד בו. וזה גם לאחר שאתעלם מן ההכרח, ששפת הרדיו לא תתרחק יתר על המידה משפת הדיבור ולא תהלך "על קביים" ותהיה לצחוק בפי הבריות.

לטענתה של הגב' גורן ברצוני להעיר : אפילו לא היה הדיבור העברי מש מפי ישראל בסוף תקופת המשנה ועד ימינו אלה, היה בוודאי הולך בדרכים שונות בארצות התפוצה למיניהן, ואף במקרה זה היינו עומדים בפני הצורך לעצב מ בט א מ מ ל כ ת י, כדרך שאר אומות העולם, שלשונם מפוצלת לניבים מניבים שונים. עכשיו שהשפה העברית קמה לתחייה גם בדיבור לאחר כאלפיים שנים של שתיקה, שבהן היה המבטא העברי בקריאה ובתפילה נתון להשפעתן של שבעים לשון, מורגש צורך זה פי כמה. אשר לטיבו של המבטא הממלכתי ששומה עלינו לקבעו, יש לבחור באותן המסורות, שבהן לא הספיקה מערכת ההגיים המקורית להתערער עד כדי טשטוש אופייה המקורי, שהוא הוא המונח עדיין ביסודו של לימוד לשוננו, ואשר לטענה, שאין צורך להקיץ נרדמים ולחזור לקדמוניות, הרי אותה הטענה עצמה הייתה בפי המתנגדים לעצם החייאת הדיבור העברי, ואף על פי כן הצליחו גואלי הלשון להתגבר עליה ולהפוך את העברית למציאות חיה.

פרופ' זאב בן-חיים :

מפני דוחק השעה לא אוכל להשיב אלא על אחדות מן השאלות שהועלו כאן, ואבקש סליחתם של השואלים על הברירה.

סמכות האקדמיה : בוודאי ידוע לכולכם, שהאקדמיה ללשון מצווה על פי החוק לכוון את התפתחותה

של הלשון, והכרעותיה מחייבות את מוסדות הממשלה, ובכללם את שירות השידור. אילו לא רצתה האקדמיה אלא להטיל את מרותה על שירות השידור ולהודיע לה את החלטתה, לא היינו מבקשים להיפגש עם אנשי שירות השידור ולדון עמהם על שיפור רמת הלשון בשידורי קול-ישראל, אלא היינו מוצאים את הדרך הרשמית להודיע להם את החלטת האקדמיה. אדרבה, האקדמיה ביקשה לבוא בדברים עם האחראיים לשידור העברי למדוריו השונים כדי לשמוע מה בפייהם ובמה תוכל לסייע להם בהשלטת העברית המוחזקת לה לנכונה.

ומכאן ל"עברית נכונה", או כלשון אחד השואלים ל"אידיאל לשוני". קשה להשיב על השאלה, מה זו עברית נכונה, תשובה פסקנית חדה וחלקה. בכל אומה ולשון רווחים סוגי לשון שונים וכל סוג וסוג שימוש מוגדר, אם מצד המקום, ואם מצד החברה. אך לאומה של תרבות יש לשון - תרבות, לשון רשמית, שהיא נלמדת בבתי הספר ומשמשת שימוש רשמי, ואין צריך לומר בשירות השידור. מאמצי האקדמיה לטיפוח הלשון מכוונים לסוג זה של הלשון דווקא, וכאן יש לנו אמות-מידה ברורות ומבוררות הן מצד המבטא והן מצד הדקדוק והסגנון. בכל דבר של ספק - ובלשון חיה לעתים קרובות יעלה הספק בשימוש הלשון - האקדמיה אינה נמנעת לומר את דעתה, ודעתה צריכה להיות אמת-המידה לשימוש הנכון. לא אפרט את פרטי תביעותיה של האקדמיה משירות השידור, הלא הן הובאו לידיעתכם. המבקש לדעת טעמיהן של התביעות תינתן לו הסברה ברצון. לאמתו של הדבר עד לפני זמן לא רב היה ברור

למדיי לציבור זה, מהי אמת המידה לעברית הנכונה. בשנים האחרונות נפל דבר: נמצאו אחדים, מהם מלומדים, שבאו לערער על העברית הזאת בכוח טענות מדעיות. ועיקר טענתם — וזו הדהדה היום בפי אחד השואלים — היא, שכל מה שמדברים בעברית נכון. ומכיוון שהכול נכון, כמובן אין מה לשפר, ואין מה לתקן בשירות השידור. הסוברים סברה זו מערבבים מין בשאינו מינו. אמת, מצד מחקר הלשון כל תופעת לשון היא „נכונה“ — נכונה ע״י עצם קיומה, וחוקר הבא לתאר מציאות לשון מצווה לתארה כמו שהיא ולמצוא את „המגרות המתאימות“ ולמיין בהן כל תופעה ותופעה. אבל הלשון לא נוצרה להיות רק אופייקט של מחקר, היא כלי לחברה להידבר בו, לשאת ולתת בו, ויכול שתהיה לחברה דרישה, כי יהיה הכלי משוכלל ככל האפשר והולם את מושגי ה„נכון“ וה„יפה“ שלה. והחברה זכותה לקבוע — ע״י באי כוחה שהוסמכו לכך — מה לקרב ומה לרחק בלשון הרשמית לפי אמת המידה הנקוטה בידה. הטופוגראף של ירושלים — דרך משל — חייב לתאר את הרריה ובקעותיה של ירושלים כהוותם, שאם לא כן, עשה את מלאכתו רמיה. אבל אין זה מעניינו ולא מסמכותו לפסוק, שאסור למי שהוסמך לכך לעשות את ההר למישור לצורכו של היישוב. בכך אין שואלים את דעתו של הטופוגראף המתאר.

התפקיד לכוון התפתחות לשון והתפקיד לחקור ולתאר את מציאות הלשון אין לערבבם זה בזה, ואין לטשטש תחומיהם, אפילו כששניהם באים מזווגים באיש אחד או בחבר אנשים אחד.

האי חנוך גבתון, מנהל שירות השידור:

הנהלת שירות השידור היתה ערה מאז ומתמיד לבעיית לשון השידורים. הערכנו במילואה את האחריות המוטלת עלינו מבחינת האפשרויות הטמונות ברדיו להקניית לשון מתוקנת בסגנונה ובמבטאה לציבור הרחב. במרוצת השנים למדנו לדעת, באיזו מידה משפיעה הדוגמה החיה של השידור על שפת יום-יום של המוני העם. מאידך גיסא הועמדנו גם על הסכנות שביצירת חיץ בין שפת „קול-ישראל“ לבין שפת כלל ישראל. כן ניתוספו בשנים האחרונות, עם ההרחבה המזורזת של היקף השידורים, בעיות מעשיות וקשיים מנהליים בשטח כוח האדם, שיוכל לעמוד במשימה תרבותית זו.

לסיכום הדיונים הממושכים, שנערכו באחרונה בהנהלת שירות השידור בעניין זה, נתקבלה החלטה ברורה וחד-משמעית, כי השליחות התרבותית המוטלת על „קול-ישראל“ בעניין הפצת הלשון, קודמת לכל שיקול אחר, ענייני או מנהלי. אלא שכדי להצליח במשימה יש לגשת לביצוע התכנית שלבים שלבים, לאחר שבמשך שנים הונח במידת-מה שטח פעולה זה בגלל העלייה ההמונית ובשל מתיחת האמצעים של „קול-ישראל“ — בכוח-אדם, בניהול ובהדרכה — עד קצה גבול היכולת, בשל הוספת שעות שידור רבות ללא הכנה מספיקה.

לפני כחצי שנה באנו לידי הסכם עם האקדמיה ללשון על חידוש הפעולה השיטתית להעלאת רמת השידורים מבחינת הלשון. אין ספק, כי בששת החודשים של הסיוע הלשוני של האקדמיה ל„קול-ישראל“ נעשתה עבודה חשובה בענף

השידור הרגיש ביותר והחשוב ביותר — לשון החדשות. עתה הגיע הזמן לתכנן את השלבים הבאים של הפעולה, ואנו מציעים לראות את המטרה הקרובה בשטח השידורים לבתי-הספר ולנוער.

יחד עם זאת קיבלה הנהלת שירות השידור שורת החלטות לגבי המבטא הנדרש, שיוטלו כחובה על הקריינים ומגישי התכניות. ואף כאן ננהג מן הקל אל הכבד, כשהמטרה הראשונה היא ה'ח' והע', השווא הנע והדגש החזק. אין לי ספק, כי ע"י פעולה עקיבה ומתמדת נשיג את התוצאות הרצויות.